Спеціалізованій вченій раді К 41.119.01
у Причорноморському науково - дослідному
інституті економіки та інновацій
65009, м. Одеса, вул. Сегедська, 18.

ВІДГУК
офіційного опонента доктора економічних наук, професора Сафонова Юрія Миколайовича на дисертаційну роботу
Дорошкевича Вадима Ігоровича
«Механізми державного регулювання економічної безпеки національного господарства», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

1. Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

Зовнішньополітичний вектор розвитку України, який остаточно сформувався у 2015 році після підписання Угоди про асоціацію з ЄС, активізував участь нашої держави у глобалізаційних процесах. Вони поширюються не лише на країну, але і на галузі, підприємства тощо. Глобалізація економічних зв'язків поряд із позитивними сторонами має низку проблем негативного характеру. Відкритість вітчизняної економіки зумовлює необхідність врахування всіх факторів, які визначають рівень конкурентоспроможності, ефективності діяльності на глобалізованих ринках, її переваги й загрози. Це підсилює увагу до необхідності зміцнення національної безпеки, найважливішою складовою якої є економічна безпека національного господарства. За окреслених вище обставин дисертація Дорошкевича Вадима Ігоровича є своєчасною, відповідає основним заходам реалізації і завданням Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020».

Дисертація виконана в межах науково-дослідних тем Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара: "Глобальні виклики сталого розвитку світового господарства" (номер державної реєстрації 0116U003355, 2016–2017 рр.), внесок здобувача полягає в обґрунтуванні механізмів сталого

розвитку національного господарства в системі регулювання економічної безпеки; "Глобальні проблеми, загрози та виклики економічного розвитку" (номер державної реєстрації 0116U003356, 2016–2017 рр.), у межах якої здобувачем систематизовано економічні загрози національній безпеці; а також Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій: "Інноваційне управління соціально-економічними системами: держава, кластер, регіон" (номер державної реєстрації 0116U002332, 2016–2019 рр.), внесок здобувача полягає в обґрунтуванні галузево-регіональних механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна.

Науково-прикладну спрямованість даної дисертації зумовила мета дослідження, що полягає у систематизації теоретичних положень, розробці методичних основ і практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства. Послідовність розв'язання автором поставлених у дисертації завдань логічно відображена змістом роботи.

Достовірність отриманих наукових результатів забезпечена застосуванням сучасних загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. До найбільш важливих із них слід віднести: системний підхід; суб'єктно - об'єктний підхід; діалектичний метод; концептуалізацію; структурний та трендовий аналіз, SWOT - аналіз; метод суми місць; індекси; балансування; аналіз динаміки і структури; кореляційні матриці та кореляційно-регресійне моделювання; рейтинги, інтегральні показники і синтез; програмний і інституціональний підходи, коефіцієнти.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, звітні дані Служби безпеки України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства екології та природних

ресурсів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Національного банку України, наукові публікації українських і зарубіжних авторів щодо розвитку національної економіки та забезпечення її безпеки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в концептуалізації теоретичних основ, розробці методичних положень і науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства.

Автором удосконалено дефініцію економічної безпеки як поточний і перспективний стан національного господарства, який здатний адаптуватися до змін інституціонального середовища, забезпечувати стале зростання і структурний розвиток на основі ефективного використання економічного потенціалу та управління ризиками (стор. 25-48). На відміну від існуючих, пропоновані трактування ґрунтуються на синтезі динамічного і статичного підходів, стратегічних засадах управління національною економікою. Обґрунтовані дефініції покладено в основу формалізації механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства (стор. 49-65).

У дисертації набули подальшого розвитку концептуальні засади механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства. Їх метою, на відміну від аналогічних, визначено необхідність посилення економічної складової національної безпеки країни в умовах військово-політичного конфлікту на основі удосконалення інституціонального середовища (стор. 66-85).

Використавши методичний інструментарій SWOT-аналізу внутрішніх переваг і недоліків, зовнішніх загроз і можливостей, здобувач удосконалив механізми державного регулювання економічної безпеки в енергетичному секторі національного господарства в розрізі окремих складових: виробничо-інфраструктурна, інституціональна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, екологічна, фінансова (стор. 105-

128).

Новим є інтегративний підхід до дії галузево-регіональних і екологічних механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства шляхом уведення у науковий обіг синтетичних безпекових категорій – еколого - економічна, аграрно-продовольча, еколого -енергетична. Пропонований підхід включає до системи економічної безпеки екологічну складову і ґрунтується на міжнародних стандартах безпечності і якості сільськогосподарської продукції та продуктів харчування; екологічного управління, контролю та оцінки; енергетичного менеджменту (стор. 129-150). Глибоко аналітичною і конструктивною є оцінка фінансово-інвестиційних та соціально-демографічних механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства (стор. 151-177).

Переконливим є науково-методичний підхід до інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки національного господарства. Здобувачем введено її додаткові складові – інфраструктурна, інституціональна, екологічна безпека. Податкова безпека розглядається як субіндекс фінансової безпеки. Додаткові критерії введено за такими субіндексами – конкуренція (макроекономічна безпека); міцність банків, потужність фонду гарантування депозитів (банківська безпека), регулювання фондових бірж (безпека небанківського фінансового ринку) (стор. 197-218).

Здобувачем з використанням ієрархічного підходу розвинуто програмно-інституціональні механізми зміцнення економічної безпеки національного господарства. Вони ґрунтуються на прийнятті стратегічних державних цільових програм її фінансування, бюджетній підтримці підприємств, що мають стратегічно важливе значення для національної безпеки, а також на апроксимації безпекових інститутів національної економіки до інституціональної структури і стандартів ЄС (стор. 219-257).

3. Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів.

Теоретична цінність результатів дисертації полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і висновків, які збагачують економічну науку з питань удосконалення механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства. В їх основі лежить глибоке методологічне підґрунтя, представлене узагальненням змісту положень теорій неореалізму, неолібералізму, інституціоналізму (теорії трансакційних витрат, прав власності, суспільного вибору, контрактів, організацій), теорії залежності від шляху попереднього розвитку, конфліктології, рефлективності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у їх схваленні органами державного управління і місцевого самоврядування - Комітетом Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони, фахівцями Управління зовнішньоекономічної діяльності Дніпропетровської обласної державної адміністрації, комісією Дніпровської міської ради з питань комунальної власності, енергозбереження та законності, а також керівництвом Головного управління Державної фіскальної служби у Дніпропетровській області. Також пропозиції дисертаційної роботи впроваджено в практику діяльності підприємства реального сектора економіки ТОВ «Мегас».

4. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Результати дослідження викладено в 16 наукових працях, з яких 8 статей у наукових виданнях України та зарубіжних країн, що входять до наукометричних баз даних, 8 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 7,46 д.а., з яких особисто здобувачу належить 5,3 д.а.

Основні положення й результати дослідження доповідались та обговорювались на 8 науково-практичних конференціях, у т.ч. - 7 *міжнародних:* «Модернізація національної економіки: зміни в умовах кризи» (м. Херсон, 2015 р.), «Глобальні детермінанти світогосподарського розвитку» (м. Дніпро, 2016 р.), «Conference Science and civilization» (м. Шеффілд, 2018 р.), «Найновите научни постижения» (м. Софія, 2018 р.), «Розвиток соціально-

економічних систем в сучасних умовах» (м. Одеса, 2018 р.), «Сучасні міжнародні економічні відносини: драйвери успіху та виклики розвитку» (м. Дніпро, 2018 р.), «Екологічна безпека як основа сталого розвитку суспільства. Європейський досвід і перспективи» (м. Львів, 2018 р.); *всеукраїнській:* «Модернізація фінансово-кредитної системи України: виклики глобалізації» (м. Кривий Ріг, 2018 р.).

В опублікованих працях здобувача повно відображено сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукову новизну. З огляду на це - апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

За своєю структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел за розділами, одинадцяти додатків. Повний обсяг дисертації становить 357 сторінки, з них основний текст – 223 сторінки. Робота містить 42 таблиці на 27 сторінках, 41 рисунок на 20 сторінках. Дисертацію написано в науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Автореферат забезпечує ідентичність основних положень, висновків та пропозицій автора у дисертаційній роботі.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Оцінюючи в цілому достатній рівень обґрунтування теоретичних положень, розробки методичних підходів та практичних рекомендацій із удосконалення механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства, необхідно відмітити, що деякі положення є дискусійними, або потребують доопрацювання.

1. У першому положенні наукової новизни розділу «удосконалено» зазначається, що пропонована дефініція економічної безпеки передбачає

«визначення прийнятних меж ризиків і загроз її суб'єктами» (стор. 20-21). Відкритим залишається питання щодо методичних підходів до визначення якісних і кількісних оцінок зазначених меж ризиків.

2. Серед складових економічної безпеки держави у нормативно-правових актах і науковій літературі виділяється виробнича безпека (табл. 1.2 на стор. 40 дисертації) як «максимально ефективне використання наявних виробничих потужностей у країні, їх модернізація та розширене відтворення». Виникає питання щодо відповідності даного виду економічної безпеки принципам функціонування ринкової економіки, яка оперує поняттями не лише пропозиції, але і попиту? Чи є точки дотику у наведених дефініціях «виробничої» і «інвестиційно - інноваційної» безпеки?

3. На рис. 1.3 серед систем забезпечення економічної безпеки держави вказано інституціональний базис (стор. 51 дисертації). На стор. 52 зазначається, що «системи забезпечення економічної безпеки держави представляють собою синтез методів державного регулювання та ринкового саморегулювання, а також інституціонального базису національного господарства». Проте, у тексті дисертації не надано чіткої дефініції інституціонального базису.

4. Значну увагу автор приділяє проблемі функціонування вугільної промисловості, зокрема торгівлі з окупованими територіями, механізмам ціноутворення на вугілля з погляду впливу зазначених питань на економічну безпеку держави (стор. 116-117). При цьому наводяться полярні точки зору щодо оцінки формули «Роттердам плюс». Доцільно конкретизувати думку автора в частині наслідків економічної блокади окремих територій Донецької і Луганської областей для національної безпеки України.

5. У параграфі 2.3 «Фінансово-інвестиційні та соціально-демографічні механізми державного регулювання економічної безпеки національного господарства» бракує оцінки реальних інноваційно - інвестиційних проектів, здатних зміцнити економічну безпеку національного господарства України (стор. 158-164 дисертації).

6. Діюча методика оцінки інтегрального показника економічної безпеки, критичну оцінку якій надано у параграфі 3.1 дисертації, передбачає

використання 9 субіндексів. І лише один із них, фінансова безпека, у свою чергу має субіндекси, яких налічується шість - банківська безпека, безпека небанківського фінансового ринку, боргова безпека, бюджетна безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека. Потребує уточнення думка автора щодо доцільності виділення зазначених субіндексів з огляду на низький рівень зрілості вітчизняного фінансового ринку, нестабільність національної грошової одиниці, залежність від кредитів міжнародних фінансових організацій тощо.

7. У параграфі 3.2 «Розробка стратегічних програмних механізмів державного регулювання економічної безпеки національного господарства» здобувачем запропоновано основні напрями стратегії наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля (стор. 233-236 дисертації). Цінність пропозицій зросла би за умови визначення їх впливу на позиції нашої країни в міжнародному Індексі екологічної ефективності України, оцінку якого надано на стор. 148-150 дисертації.

Висловлені зауваження і недоліки несуттєво знижують позитивну оцінку теоретичного рівня та практичного значення результатів дисертаційної роботи Дорошкевича Вадима Ігоровича.

7. Загальний висновок.

Дисертаційну роботу Дорошкевича Вадима Ігоровича «Механізми державного регулювання економічної безпеки національного господарства» можна визнати завершеним науковим дослідженням, результати якого дозволяють вирішити актуальну наукову проблему удосконалення науково-методичного підходу до інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки національного господарства та розвитку програмно-інституціональних механізмів її зміцнення.

Дисертація Дорошкевича В. І. за змістом й якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Вибрану тему дисертаційної роботи необхідним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; задачі дисертаційної

роботи в цілому реалізовано. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Таким чином, дисертація Дорошкевича Вадима Ігоровича на тему «Механізми державного регулювання економічної безпеки національного господарства» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке має теоретичне і практичне значення та характеризується науковою новизною і відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями), що висуваються до кандидатської дисертації, а її автор – Дорошкевич Вадим Ігорович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент –
доктор економічних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України,
заступник директора ДНУ "Інститут
модернізації змісту освіти" Міністерства
освіти і науки України (м. Київ) Ю.М. Сафонов

Підпис Сафонова Ю.М. засвідчую:

Вчений секретар Інституту Т.І. Бережна